

Vefeyat Obituary

Hadis ve Sünnete Adanmış Bir Ömür:
Prof.Dr. Nûreddin Itr
(1937-2020)

Muhaddis, müfessir ve fakih Prof.Dr. Nûreddin b. Muhammed b. Hasan Itr, 28 Nisan 1937 (17 Safer 1356) tarihinde Halep'te doğdu. Annesi Dürriyye Sirâceddin Hanım, babası Muhammed Itr'dır. Soyu anne tarafından Hz. Hüseyin'e, baba tarafından da Hz. Hasan'a dayanmaktadır. Adını Hz. Peygamber'in Ehlibeyt'i mânasındaki "itra" kelimesinden alan Itr ailesi, Halep'te ilim ve maneviyatla temayüz etmiştir. Babası Muhammed Itr, âlim bir zat olup dedesi Necib Sirâceddin (ö. 1954) ve dayısı Abdullah Sirâceddin (ö. 2002) Halep'in ileri gelen ilim ve maneviyat önderlerindendi. Nûreddin Itr, kendisi gibi dinî ilimler sahasında gayretleriyle tanınan, Dımaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesi'ni bitirdikten sonra Ezher Üniversitesi'nde tefsir alanında doktora yapmış Hasan Ziyâeddin Itr'ın da (ö. 2010) ağabeyidir. Halep'in önde gelen dinî şahsiyetlerine ev sahipliği yapan Bostan mahallesindeki evlerinde ilim ve zikir meclisleri kurulur, mevlit merasimleri düzenlenir, şehrin tanınmış âlim ve sûfilere bu programlara davet edilirdi.

Nûreddin Itr, Halep'te Seyfûddeve İlkokulu'nda okudu, 1954 yılında Hüsreviyye Medresesi'nde orta ve lise tahsilini birincilikle tamamladı. Bu dönemde yetişmesine katkı sağlayan hocaları arasında dedesi Necib Sirâceddin ile dayısı Abdullah Sirâceddin'in yanı sıra Muhammed Es'ad el-Abacı, Abdülvehhâb Sükker, Muhammed es-Selkinî, Muhammed Necib Hayyâte,

Muhammed Ebü'l-Hayr Zeynelâbidîn, Bekrî Receb ve Muhammed el-Mel-lâh sayılabilir. Daha sonra Mısır'a giderek Ezher Üniversitesi Şeriat Fakültesi'ne kaydoldu. 1958'de üniversiteden birincilikle mezun oldu. Mısır'daki hocaları arasında Mustafa Mücâhid, Muhammed es-Semâhî, Muhammed Abdülvehhâb el-Buhayrî, Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd, Abdülvehhâb Abdüllatîf ve Muhammed Ebû Şehbe yer almıştır. Ardından aynı üniversitenin Tefsir-Hadis Bölümü'nde hadis ilmine dair *Tarîkatü't-Tirmizî fi Câmiih ve'l-muvâzene beynehû ve beyne's-Sahîhayn* başlığı altında yaptığı doktora çalışmasını pekiyi (mümtaz) derece ile 1964 yılında bitirdi. Suriye'ye dönerek kısa bir müddet Halep'te dinî tedrisata ağırlık veren ortaokul ve liselerde (sâ-neviyye şer'iyye) öğretmenlik yaptıktan sonra Medine İslam Üniversitesi'ne hoca olarak kabul edilip 1965-1967 yılları arasında bu üniversitede hadis dersleri okuttu. Daha sonra 1967'de Dımaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak göreve başladı. Aynı fakültenin Kur'an ve Hadis İlimleri bölüm başkanlığında bulundu. Gösterdiği gayret, çalışmalarındaki ciddiyet ve yaptığı ilmi araştırmalar sonucu yazdığı eserlerle dikkati çeken Itr, 1979 yılında profesör unvanını aldı. Bu fakülte'deki öğretim üyeliği 2007 yılında emekli oluncaya kadar yaklaşık kırk sene sürmüştür. Itr bu zaman zarfında Dımaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde hadis, tefsir, fıkıh ve akait dersleri vermekle kalmadı, aynı üniversitenin Edebiyat Fakültesi'nde de merkezini Kur'an ve sünnetin oluşturduğu İslamî ilimlere dair dersleri büyük bir gayret ve heyecanla okuttu.

Halep Üniversitesi'nde Şeriat Fakültesi kurulmadan önce aynı üniversitenin Edebiyat Fakültesi'nde İslamî ilimlere yönelik dersler vermek üzere her hafta memleketi Halep'e giderdi. Bu şekilde cumartesiden başlamak üzere haftanın ilk üç günü Dımaşk'ta olur, son dört gününü ise Halep'te geçirirdi. Aynı zamanda Ezher Üniversitesi ile Ümmü'dürman İslam Üniversitesi'nin Dımaşk şubelerinde dersler vermiş, bu şubelerin Hadis ve Tefsir bölüm başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Sonra Dımaşk el-Fethu'l-İslâmî Birleşkesi'nin bir kolu olan Şam Yüksek İslam Enstitüsü Usûlüddin Fakültesi'nde bölüm başkanlığı yapmıştır.

Nüreddin Itr, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine yaptığı danışmanlıkların yanı sıra katıldığı tez jürileriyle başta Suriye üniversiteleri olmak üzere çeşitli İslam ülkelerindeki üniversitelerde görev yapan öğretim üyelerinin bilimsel çalışmalarının değerlendirilmesinde de aktif rol üstlenmiştir. Gerek konferanslar vermek gerek üniversitelerde misafir öğretim üyesi olarak dersler okutmak gerekse tez savunmalarına iştirak etmek üzere pek çok İslam ülkesine seyahatlerde bulunmuş, bu ülkelerde katıldığı muhtelif radyo ve televizyon programlarında hadis üzerine konuşmalar yapmıştır.

Sempozyumlara katılmak veya çeşitli eğitim kurumlarının davetlisi olarak dersler vermek üzere sık sık Türkiye'ye de gelen Itr'ın bu özverili çalışmalarından, Türkiye'den Hindistan'a kadar pek çok İslam ülkesindeki binlerce öğrenci ve ilim adamı istifade etmiştir.

1991 yazında Araştırma İnceleme Enstitüsü'nün davetlisi olarak İstanbul'a gelen Nüreddin Itr, kaldığı bir aylık süre içerisinde Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'ini okutmuş ve bir konferans vermiştir. Bir yıl sonra İhya Araştırma Merkezi'nin davetlisi olarak tekrar İstanbul'a gelen Itr, içlerinde İlahiyat fakültesi hocaları, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin de bulunduğu kalabalık bir topluluğa İbn, Hacer el-Askalânî'nin hadis usulüne dair meşhur eseri *Nüzhetün-nazar fî tavzîhi Nuhbeti'l-fiker*'i okutmuştur. İslamî İlimler Araştırma Vakfı'nın (İSAV) 18-20 Kasım 1995 tarihleri arasında tertip ettiği "Milletlerarası Sünnetin Dindeki Yeri" konulu sempozyuma iştirak ederek, "Âhâd Hadislerin İtikatta Delil Olması" başlıklı bir tebliğ sunan Itr, en son İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı'nın (İSAR) davetlisi olarak İstanbul'a gelerek 19-28 Temmuz 2011 tarihleri arasında, tahkikli neşrini yaptığı İmam Nevevî'nin *İrşâdü tullâbi'l-hakâik* adlı hadis usulü eserini ve Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'inden bazı bölümleri okuttu. Katılımın yoğun olması sebebiyle Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) konferans salonunda gerçekleştirilen bu derslerin sonunda katılımcılara kendisi tarafından icazet verilmiştir.

Nüreddin Itr sadece tedris ve telif faaliyetleriyle uğraşmamış, oldukça başarılı bir idarecilik de yürütmüştür. Öğretim üyesi olarak çalıştığı Dımaşk Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nin Kur'an ve Sünnet bölüm başkanlığı görevini uzun seneler deruhte etmiş, katıldığı toplantılarda bölümünü idari ve ilmî yönden tam bir vukufla temsil etmiştir. Yüksek lisans ve doktora programlarını hazırlayıp uygulamaya koyması, bölümü ilmî ve idari birikimiyle maharetle kuşatıp düzene sokması ve böylece onu diğer üniversitelerin alıp o minvalde bir benzerini yapmayı arzu ettikleri bir örnek bölüm haline getirmiş olmasıyla Kur'an ve Sünnet Bölümü'ne büyük katkı sağlamıştır.

Nüreddin Itr'ın ilim hayatında, akademik çalışmaların dışında Dımaşk ve Halep'teki camilerde yaptığı halka dersleri de önemli bir yere sahiptir. Seksen ve doksanlı yıllarda mevsimine göre kimi zaman akşam ile yatsı arası kimi zaman da yatsı namazından sonra Dımaşk'ın Muhâcirîn semtinde evine yakın Nâfiz Efendi ve Şemsiyye camilerinde Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahih*'ini, Zabyân Camii'nde tahkiklerini yaptığı *Şerhu İleli't-Tirmizî* ile *Nüzhetün-nazar*'ı, yine 2000'li yılların başında Şemsiyye Camii'nde İbn Hacer'in ahkâm hadislerini topladığı meşhur eseri *Bulûgu'l-merâm*'a yazdığı *İ'lâmü'l-enâm şerhu Bulûgi'l-merâm* şerhini, Halep'te Seyfüddeve Çarşısı'na yakın Şit Camii

ile İzâa bölgesinde evine yakın Reşîd Camii'nde *İ'lâmü'l-enâm* ve *Tefsîru sû-reti'l-Fâtîha* isimli eserleriyle, hocası Abdullah Sirâceddin'in başta *Seyyidünâ Muhammed Resûlullah (s.a.v.)* adlı kitabı olmak üzere muhtelif eserlerinden bölümleri okutmuştur. 1990 yılında Dımaşk'taki Nâfiz Efendi Camii'nde katıldığımız *Sahîh-i Buhârî* derslerine başlamadan önce sayılarını belirterek öğrencilerine Fâtihalar, İhlâslar, salatüselamlar okutur, ardından hadisleri senetleriyle birlikte ağır ağır okuyup izahlarda bulunurdu.

Nüreddin Itr İslam ilimlerinin farklı alanlarında elliden fazla telif ve tahkik çalışması yapmıştır. Telif eserleri arasında *Ulûmü'l-Kur'âni'l-kerîm*, *Fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Kerîm* ve *üslûbühü'l-mu'ciz*, *Menhecü'n-nakd fi ulûmi'l-hadîs*, *Usûlü'l-cerh ve't-ta'dîl*, *Lemehât müceze fi usûli ileli'l-hadîs*, *el-İmâmü't-Tirmizî ve'l-muvâzene beyne Câmiihi ve beyne's-Sahîhayn*, *Mu'cemü'l-mustalahâtü'l-hadîsiyye*, *İ'lâmü'l-enâm şerhu Bulûgi'l-merâm* (dört cilt), *es-Sünnetü'l-mutahhara ve't-tehaddiyât*, *el-Hac ve'l-umre fi'l-fikhi'l-İslâmî*, *el-Muâmelâtü'l-masrafiyye ve'r-ribeviyye ve ilâcühâ fi'l-İslâm*, *el-İtticâhâtü'l-âmmе li'l-ictihâd ve mekânetü'l-hadîsi'l-âhâdiyyi's-sahîh fihâ*, *en-Nefehâtü'l-itriyye min sîreti Hayri'l-beriyye sallallâhu aleyhi ve sellem*, *Mâzâ ani'l-mer'e*, *Fikrül-müslim* ve *te-haddiyâtü'l-elfi's-sâlis* ve *Safahât min hayâti'l-imâm şeyhi'l-İslâm eş-Şeyh Abdillâh Sirâciddin el-Hüseynî radiyallahu anh* sayılabilir.

Nüreddin Itr teliflerinin yanında önemli hadis kaynakları üzerine yaptığı tahkikli neşir çalışmalarıyla da öne çıkmıştır. Neşrettiği eserlerin başında hadis usulünün üç temel kaynağı olan İbnü's-Salâh'ın *Ulûmü'l-hadîs*, İmam Nevevî'nin *İrşâdü tullâbi'l-hakâik ilâ ma'rifeti süneni hayri'l-halâik sallallâhü aleyhi ve sellem* ve İbn Hacer'in *Nüzhetü'n-nazar fi tavzihi Nuhbeti'l-fiker fi mustalahi ehli'l-eser* adlı eserleri gelir. 1965-1967 yılları arasında Medîne-i Münevverede İbnü's-Salâh'ın muhallet eseri *Ulûmü'l-hadîs* üzerinde yaptığı tahkikli neşir çalışması, onun bu alandaki en meşhur eserlerinden biri sayılmaktadır. Itr'in tahkik ederek yayımladığı eserler arasında, ilelü'l-hadis konusunda önemli bir eser olan İbn Receb el-Hanbelî'nin *Şerhu İleli't-Tirmizî'si* (iki cilt), Zehebî'nin zayıf râviler hakkındaki *el-Muğni fi'd-duafâ* adlı eseri (iki cilt), Hatîb el-Bağdâdî'nin muhaddislerin hadis öğrenmek için yaptıkları yolculukları anlatan *er-Rihle fi talebi'l-hadîs'i* ve İbn Cemâ'a'nın hac ve umre ahkâmına dair *Hidâyetü's-sâlik ile'l-mezâhibi'l-erbaa fi'l-menâsik* (üç cilt) isimli eseri de sayılabilir.

İslâmî eserlerin tahkik edilmesinde önde gelen isimlerden biri olan Nüreddin Itr, öğrencilerini bu konuda yetiştirmeye özen göstermiş, onlara el yazması eserleriyle meşhur Dımaşk Zâhiriyye Kütüphanesi'ndeki yazma eserlere yönelik ödevler vermek suretiyle çalışmalar yaptırmış ve bu yolla yazma eserlerin tahkikli neşri konusunda uzman ilim adamları yetiştirmiştir.

Nitekim 1991 yılında Dımaşk dârülhadisleri konusundaki yüksek lisans tezime dair ön çalışma yapmak üzere Şam'a ikinci gidişimde tez danışmanım Prof.Dr. Raşit Küçük hocam beni kendisine göndermişti ve araştırmalarımda Nureddin İtr'in yakın desteğini görmüştüm. Ayrıca Zâhiriyye Kütüphanesi'nden bir yazma hadis risalesi tayin eden Nûreddin İtr, bana bir eserin tahkikinin nasıl yapılacağını bu eser üzerinden göstermişti.

Nûreddin İtr, yazdığı eserler ve sahip olduğu görüşler bakımından geleneksel çizgiye bağlı, muhafazakâr bir ilim adamı profili çizmiştir. O, yetişmesine katkı sağlayan başta kendilerinden ilmî icazetname aldığı Abdullah Sirâceddin, Muhammed es-Semâhî, Muhammed el-Mekkî el-Kettânî, Alevî Mâlikî el-Mekkî, Muhammed İbrâhim el-Hutenî, Habîbürrahman el-A'zamî, Muhammed Yâsîn el-Fâdânî gibi âlimler olmak üzere geleneksel çizgiye mensup hocalarının usul ve fikirleri doğrultusunda ders okutmak, talebe yetiştirmek ve icazetnameler vermek suretiyle o yolun hem takipçisi hem de devam ettireni olmuştur. Bu sebeple İslamî ilimler sahasında oryantalist anlayış ve modernist yaklaşımlara sıcak bakmamış ve onlara karşı muhalif bir duruş sergilemiştir.

Yazdığı eserlerde sahanın kaynaklarına tam bir vukuf, derin tahlil ve mütalaalar, konuların tertip ve tasnifinde sistematik yapı ile akıcı üslup ve ifadelerinde fesahat dikkati çekmektedir. Konuları anlatırken öncelikle kavramlardan okuyucuyu haberdar edip sonra basitten mürekkebe doğru tedricen mevzuyu işlemesi, meselenin zorlanmaksızın kavranmasını sağlamıştır. Bu da eserlerini orijinal ve kolay anlaşılır hale getirmiş, dolayısıyla onlara olan rağbeti arttırmıştır. Çalışmalarında çoğu zaman tek bir görüşle yetinmemiş, konuya dair ulemanın fikirlerini serdettikten sonra tercih edilen görüşü belirtmek suretiyle okuyucuyu mevzu hakkındaki farklı düşüncelerden haberdar etmeyi hedeflemiştir. Bazan o, mesela hadis usulüne dair bir konuda meşhur kaideyi vermekle yetinmez, delillerini ortaya koyarak kaideyi tartışır, "Bu Meseleye Dair Araştırmamız" başlığı altında vardığı sonuçları sıralar. Yine pek çok müellifin yaptığı gibi geçmiş kaynaklarda geçen bir konuyla ilgili misalleri olduğu gibi vermek yerine geniş araştırmalar sonucunda elde ettiği o mevzuya dair kendine has orijinal örnekler getirmeyi tercih eder.

Nûreddin İtr'in eserlerine bakıldığında, zaman zaman geçmiş ve günümüz ilim ehlinin hatalı bulduğu fikirlerini ilmî üslup içerisinde bazan isim vermeden bazan isim vererek ama hakaret edip incitmeden veciz biçimde tenkit ettiği görülür. Ayrıca onun bir bilgiyi, muahhar dönemlerde yazılmış kitaplarla yetinmeyerek ulaşabildiği en eski kaynağa müracaat edip oradan tahkik ettikten sonra kitabına alması da eserlerinde dikkat çeken hususların başında gelir. Çalışmalarında güvenilir hadis eserlerini kullanması, kaynak

gösterirken de hadislerin sıhhati hakkındaki değerlendirmelerde bulunması ilmî dikkat ve titizliğinin bir göstergesidir. Bütün bunlar onun muhakkik ve müdekkik usul ve üsluba sahip, ciddi ve gayretli çalışmalar yapan velut bir ilim adamı olduğunu göstermektedir.

Nüreddin Itr, hayatı boyunca Resûlullah'ın sünnetine, onun ahlakıyla ahlaklanmaya âzami titizlik göstermiş, ilim ve hal sahibi örnek bir âlim olmuştur. Kendisi kibarlık, tevazu, halim selim kişiliği ile ahlaken temayüz etmiş bir şahsiyetti. Hiçbir diyalog ve münakaşada sesini yükselttiğine şahit olunmamıştır. Allah Teâlâ'nın haramlarına karşı olan dikkat ve titizliği sebebiyle sözlerinde ve konuşmalarında gösterdiği infialde asla kötü, çirkin ifadeler kullanmadığı gibi gybet ve dedikodudan da daima uzak durmuştur.

Gözlemediğimiz üzere gerek üniversitede gerek üniversite dışında verdiği hadis dersleri, ilim ve maneviyat bakımından dolu dolu geçirdi. Derslerinde Hz. Peygamber'i andığında duygulanır ve gözleri yaşardı. O, âdeta yaşayan bir sünnet gibiydi. Dolayısıyla bir İslam âlimine yakışır şekilde vakur ve görende saygınlık uyandırır. Otururken, yürürken müeddep bir biçimde daima önüne bakar, konuşurken, sohbet ederken fuzuli söz söylemez, dilinde âyet, hadis, dua, zikir hiç eksik olmazdı. Nebevî vasıflardan vefa ve cömertlikte en üst seviyede idi. Türkiye'yi ve Türk halkını çok severdi. Türkiye'den Suriye'ye okumaya gelen öğrencileri Osmanlı torunları olarak görür, gerek Şam'da gerek Halep'te evine her zaman davet eder, ikramlarda bulunur ve onlara yazdığı eserlerden hediye ederdi. Bununla da kalmaz onların yetişmesi için âzami gayret gösterirdi. 1989-1990 öğretim yılında Dımaşk Üniversitesi'nde katılma imkânı bulduğumuz derslerinin başında sınıftaki Türk öğrencileri selamlar ve onlara iltifat ederdi.

Nüreddin Itr, dayısı olan Halep'in meşhur âlimlerinden, muhaddis, mürebbi ve davetçi Şeyh Abdullah Sirâceddin el-Hüseynî'nin kızıyla evlendi. Bir kız, üç erkek çocuğu oldu. Onları İslam terbiyesi üzere dindar ve ahlaklı olarak yetiştirdi. Büyük oğluna teberrüken Mısır'daki meşhur hocası Mustafa Mücâhid'in adını verdi. Mücâhid Itr, Tıp Fakültesi'ni bitirdi, ardından dahiliye ihtisasını da tamamladı. Helep'e dönüşü esnasında geçirdiği elim bir trafik kazası sonucu vefat etti (Haziran 1995). Nüreddin Itr, oğlunun vefatını müslüman bir âlime yakışır şekilde Allah Teâlâ'nın kaza ve kaderine rıza göstererek büyük bir sabırla karşılamıştır.

Gerek telif ettiği pek çok eser ve yetiştirdiği binlerce talebe gerekse İslam'a davet yolunda yaptığı irşat faaliyetleriyle seksen üç yıllık hayatını Kur'an ve sünnet çizgisinde yine onlara hizmetle dolu dolu geçiren Nüreddin Itr, Suriye'nin içine düştüğü savaş ve kaos ortamında çeşitli İslam ülkelerinden gelen

davet ve tekliflere iltifat etmemiş, “Şam’ı nasıl bırakıp giderim! Onu biz de terkedersek kimlere kalır?” diyerek Allah resulünün methettiği ulema, şüheda ve evliya yurdu topraklara, canını hiçe sayarak vefa göstermiştir.

Hayatının son yıllarını iç savaş ve yakalandığı hastalık sebebiyle sıkıntıyla geçiren Nüreddin İtr, 23 Eylül 2020 (5 Safer 1442) Çarşamba günü Dımaşk’ta dâribekaya irtihal eyledi. Rislân Camii’nde kalabalık bir cemaatin kıldığı cenaze namazının ardından naaşı, Bâbütü mâ semtinde yer alan Şeyh Rislân ed-Dımaşkî’nin türbesine defnedildi.

Abdullah Hikmet Atan, Doç.Dr.
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ORCID 0000-0003-4971-9377

DOI 10.26570/isad.846721